

NIEPŁYNNOŚĆ MOWY

Niepłynność mowy.

Proces powstawania komunikacji językowej.

Chcąc czynnie uczestniczyć w życiu społecznym każdy człowiek powinien być „wyposażony” w sprawny aparat artykulacyjny oraz prawidłowo rozwinięte połączenia w strukturze mózgu odpowiedzialne za prawidłową komunikację. Dzięki nim jesteśmy w stanie wyrazić to co myślimy oraz porozumiewać się z drugą osobą. Charakterystyczną cechą mowy zrozumiałej dla otoczenia jest tzw. płynność, która wyraża się w sprawności wiązania elementów wypowiedzi, we właściwym stosowaniu pauz, odpowiednim rytmie i tempie mówienia.

Proces powstania mowy wyjaśnia hipoteza „zegara mózgowego”. Głosi ona, że istnieją przedziały czasowe decydujące o tym czy pola percepcyjne mózgu będą w stanie zarejestrować docierające do nas impulsy, czy też są one zbyt krótkie. Dowiedziono, że impulsy trwające 2 - 3 sekundy pozwalają stworzyć raport na temat obecnej sytuacji w jakiej znajduje się dana osoba. Podobnie teoria ta odnosi się do procesu powstawania wypowiedzi. Osoba mówiąca - nadawca musi „uzyskać informację” o zaprogramowaniu własnej wypowiedzi, a potem kolejną o tym, czy utworzone dane zostały przekazane do właściwych struktur mózgu odpowiedzialnych za powstanie wypowiedzi. Etapem końcowym jest uzyskanie informacji o tym czy powstała wypowiedź jest prawidłowa, a w konsekwencji czy nadawca może ją wyartykułować.

Proces powstawania wypowiedzi jest skomplikowany i nie decyduje o nim jedynie mechanizm „zegara mózgowego”. Programowanie wypowiedzi złożone jest z trzech etapów:

1. Przygotowania informacji, które chcemy wypowiedzieć.
2. Przekazania przygotowanych wcześniej informacji do ośrodków obwodowych:
 - a) układu oddechowego,
 - b) układu fonacyjnego,
 - c) układu artykulacyjnego.
3. Dołączenia fali głosowej będącej warunkiem powstania komunikacji językowej.

Cały proces powstania wypowiedzi ustnej kontrolowany jest przez drogi słuchowe. Na zasadzie sprzężenia zwrotnego sygnał mowy przekazywany jest do ośrodka odbiorczego mowy i tutaj podlega kontroli. Ośrodek nadawania i kontroli mowy znajduje się w lewej półkuli mózgu i zawiaduje informacją werbalną niemal w jednym czasie. Wpływ na nią ma ośrodek lateralizacji, który w sytuacji wystąpienia lateralizacji skrzyżowanej powoduje wydłużenie procesu kontroli i tym samym dłuższego czasu potrzebnego na powstanie wypowiedzi. Stany wzburzenia emocjonalnego również powodują zakłócenia przekazu impulsu słuchowego do półkuli lewej, a tym samym wydłużenia czasu niezbędnego do powstania komunikatu werbalnego.

NIEPŁYNNOŚĆ MOWY

Powyższy mechanizm produkcji wypowiedzi ustnej często zaburzony jest u osób zmagających się z objawami tzw. niepłynności mowy. Niektóre osoby przejawiają zaburzenia w organizacji ciągu fonicznego na poziomie artykulacyjno-fonacyjnym, gramatycznym, prozodycznym i semantycznym.

Kiedy mówimy o jąkaniu a kiedy o rozwojowej niepłynności mowy?

Mówienie płynne to takie, kiedy wypowiedź jest budowana w odpowiednim tempie i rytmie. Charakteryzuje się swobodnym przechodzeniem od jednego elementu wypowiedzi do następnego. **Niepłynność mówienia** jest zaburzeniem swobodnego przechodzenia od jednego elementu wypowiedzi do drugiego oraz zakłóceniem jej tempa i rytmu. Objawy niepłynnego mówienia mogą być spastyczne (skurczowe) lub niespastyczne (nieskurczone). Skurcze spastyczne występują wtedy, kiedy niepłynności mówienia towarzyszy nadmierne napięcie mięśniowe. Skurcze niespastyczne występują bez oznak nadmiernego napięcia emocjonalnego i mięśniowego. **Rozwojowa niepłynność mówienia** ma postać niespastyczną, łagodną. Za rozwojową niepłynność w mówieniu możemy uznać taką, która jest praktycznie niezauważalna i/lub występuje rzadko. Powstaje ona wskutek intensywnego rozwoju mowy u dziecka.

Może pojawić się w wieku od około 2 do 5 roku życia, mieści się w granicach prawidłowego rozwoju i definiuje pewne przejściowe zaburzenia mowy dziecka. Zaburzenia te mogą się ujawniać lub nasilać w określonych okolicznościach, np. przy zdenerwowaniu, zmęczeniu czy też rozmowie z obcymi osobami. Czasami zaburzenia te towarzyszą dziecku stale i w jednakowym stopniu przez pewien okres. Główną przyczynę fizjologicznej niepłynności mowy stanowi różnica pomiędzy bogactwem i różnorodnością doznań dziecka a możliwościami ich wypowiedzenia. Dzieci porozumiewające się za pomocą pojedynczych wyrazów nie wykazują niepłynności. Takie zjawisko jest widoczne u dzieci wypowiadających się w sposób bardziej skomplikowany, budujących zdania, usiłujących zbudować dłuższą wypowiedź. Przeszkodę w pełnym przekazaniu wypowiedzi stanowią tutaj takie czynniki jak:

- wysoki poziom emocji - powodujący zaburzenie oddychania, skrócenie oddechu;
- niski poziom zautomatyzowania procesu przełożenia myśli na słowa;
- nieutrwalone wzorce zdaniowe - powodujące, że wypowiedź jest poszarpana, pełna wykrzykników, zdań niedokończonych, oderwanych;
- pośpiech - spowodowany pragnieniem szybkiego podzielenia się swoimi myślami z najbliższymi wzmagające napięcie uczuciowe i utrudniające sprawne mówienie;
- niska sprawność narządów oddechowo-fonacyjno-artykulacyjnych, która nie pozwala na płynne wypowiadanie wyrazów i zdań.

Wyżej wymienionym objawom często towarzyszy wzmożone napięcie, niecierpliwość, które są przyczyną zaburzeń oddychania w postaci splotego oddechu, zachłystywania się powietrzem, brakiem tchu.

Jeśli niepłynność znacznie się nasila, uporczywie nawraca, automatyzuje, zaczyna być uświadomiona i spastyczna, wpływa na psychikę mówcy, to staje się patologiczna. Można wówczas mówić o jąkaniu. Najnowsze badania nad jąkaniem udowadniają zaburzenia połączeń w obrębie kory ruchowej lewej półkuli mózgu, zaburzenia czasowego aspektu przetwarzania mowy, czy zaburzenia lateralizacji słuchowej kontroli

NIEPŁYNNOŚĆ MOWY

Zatem **Rodzicu pamiętaj!** Nie każde zaburzenie płynności mowy jest jękaniem. W zależności od okresu życia, w jakim niepłynność mowy może się pojawić i intensywności występujących objawów, wyróżniamy:

- rozwojową niepłynność mowy,
- jękanie wczesnodziecięce,
- jękanie.

Ważne jest zatem, aby w młodszym wieku nie uświadamiać dziecku jego trudności i nie zwracać uwagi na jego potknięcia. Nie można pokazywać zmartwienia czy zdenerwowania z powodu jego kłopotów z mówieniem. Należy dać dziecku dostatecznie dużo czasu na wyrażenie tego, co ma do powiedzenia. Nie należy upominać: „mów wolniej”, „oddychaj spokojnie”, bo wywoła to efekt odwrotny do zamierzonego.

Trudności z jakimi może borykać się dziecko charakteryzujące się niepłynnością mówienia? (wg Z.Tarkowskiego, Z.M.Kurkowskiego)

- 1.Pomimo, że chce mówić, nie ma motywacji do mówienia, bo nie wie o czym mówić (zaburzenia procesu motywacyjnego).
- 2.Wie, o czym mówić, ale nie wie jakich słów i reguł gramatycznych użyć, ma trudności z właściwym doбором elementów językowych (zaburzenia językowe semantyczno-syntaktyczne).
- 3.Nie może wyartykułować dźwięków, brakuje synchronizacji mówienia z myśleniem (zaburzenia motoryczne).
- 4.Czuje dyskomfort podczas mówienia, odczuwa lęk przed mówieniem (zaburzenia emocjonalne).
- 5.W nowej sytuacji, z nowymi osobami ma trudności w wypowiedaniu się (zaburzenia umiejętności komunikacyjnych).
- 6.Ma trudności z kontrolą słuchową własnej wypowiedzi (zaburzenia kontroli wypowiedzi).

Symptomy rozwojowej niepłynności mówienia:

- Powtarzanie sylab np. da-da-daj mi lałę; ma-ma-ma-mo
- Powtarzanie głosek np. a-a-a; y-y-y
- Powtarzanie wyrazów np. daj daj mi lałę
- Przeciąganie głosek np. mmmam lałę
- Pauzy – wyraźne przerwy między wyrazami
- Blokowanie wyrazów np. d...daj mi lałę
- Wtrącenia np. eee daj mi no lałę.

R. Byrne: Pomówmy o zacinaniu

T Gałkowski, G. Jastrzębowska: Logopedia-pytania i odpowiedzi.

W. Kostecka: Zintegrowany program terapii osób jękaących się.

W. Kostecka: Dziecko i jękanie.

Z. Tarkowski: Jękanie.

A. Walencik-Topiiko

